

INTERAKCE EKONOMIKY A PRÁVA

Adam Ptašník a kol.

KEY Publishing s.r.o.
Ostrava

2011

Autorský kolektiv:

Mgr. Pavel Anderle – kap. 18
JUDr. Blanka Baráková, Ph.D. – kap. 19 (spoluautor)
Mgr. Ing. Martin Bařka – kap. 13
prof. Dr. et Mgr. Ing. Alexander J. Bělohřávek, Dr.h.c. – kap. 1
Anamaria Cercel, PhD – kap. 11 (spoluautor)
prof. Sevastian Cercel, PhD – kap. 10
Mgr. Ing. Lenka Doubravová – kap. 17 (spoluautor)
Mgr. Miroslav Frýdek – kap. 17 (spoluautor)
Mgr. Pavel Godický – kap. 3
Mgr. Milan Gryga – kap. 4
JUDr. Bohuslav Halfar – kap. 7
JUDr. Andrea Hrdliřková – kap. 16 (spoluautor)
JUDr. Hana Kelblová, Ph.D. – kap. 12
Ing. Martina Krügerová, Ph.D. – kap. 15
JUDr. Pavel Matoušek – kap. 21
JUDr. Mgr. Jana Navrátilová, Ph.D. – kap. 9
JUDr. Zdenka Papoušková, Ph.D. – kap.5
Mgr. Bc. Adam Ptašník, Ph.D. – Úvod, kap. 20, překlad kap. 10, 11, 14
Ass. prof., Ruxandra Raducanu, PhD – kap. 11 (spoluautor)
JUDr. Dušan Ružiř, Ph.D. – kap. 8
JUDr. Bohumila Salachová, Ph.D. – kap. 19 (spoluautor)
JUDr. et Mgr. Tařána Špírková – kap. 6
Mgr. Jiří Tuza, Ph.D. – kap. 16 (spoluautor)
prof. JUDr. Vladimír Týř, CSc. – kap. 2
prof. Dr. Miroslav Vitěz – kap. 14

Recenzenti:

prof. Ing. Renáta Hótová, dr.
prof. Ing. Miroslav Nejezchleba, CSc.

© Pavel Anderle, Blanka Baráková, Martin Bařka, Alexander J. Bělohřávek,
Anamaria Cercel, Sevastian Cercel, Lenka Doubravová, Miroslav Frýdek,
Pavel Godický, Milan Gryga, Bohuslav Halfar, Andrea Hrdliřková, Hana Kelblová,
Martina Krügerová, Pavel Matoušek, Jana Navrátilová, Zdenka Papoušková,
Adam Ptašník, Ruxandra Raducanu, Dušan Ružiř, Bohumila Salachová,
Tařána Špírková, Jiří Tuza, Vladimír Týř, Miroslav Vitěz 2011

Foto na obálce © Crusader102/Fotky&Foto

ISBN 978-80-7418-129-0

Obsah

Úvod	7
1. Exekuční imunita států v globalizovaném prostředí mezinárodního hospodářského styku a mezinárodní právní praxe	8
1.1 Předmět kapitoly	8
1.2 Imunita států vůči exekuci	9
1.2.1 Úvod	9
1.2.2 Článek 55 Úmluvy ICSID	10
1.2.3 Česká republika	11
1.2.4 Achillova pata Úmluvy ICSID	12
1.2.5 Předpisy upravující imunitu států	12
1.2.6 Omezení imunity států	13
1.3 Majetek chráněný exekuční imunitou	13
1.3.1 Rozdíl mezi obchodním majetkem a majetkem určeným pro výkon svrchovanosti	14
1.3.2 Bankovní účty	16
1.3.3 Speciálně chráněný majetek	17
1.4 Vzdání se imunity	20
1.5 Literatura	22
2. Problémy současné patentové ochrany v Evropě. Cesta k patentu EU	25
2.1 Překonání teritoriální omezenosti patentů. Evropský regionální patent	25
2.2 Krize současného evropského patentu. Snaha o vytvoření patentu EU	27
3. Správní delikt a nehmotné statky	29
3.1 Autorskoprávní delikty	29
3.2 Reklamní právo	31
3.3 Větev práva	32
3.4 Literatura	32
4. Regulace a dohled nad finančním trhem ve světle finanční krize	33
4.1 Regulace a dohled	33
4.2 Regulace a dohled v rámci Evropské unie	34
4.3 Návrh finanční reformy	35
4.4 Změny v oblasti kapitálových požadavků	36
4.5 Daň z finančních transakcí	36
4.6 Výkon dohledu v rámci Basel II	37
4.7 Návrh na reformu dohledu nad finančním trhem v USA	37
4.8 Závěr	37
4.9 Literatura	38
5. Daně v ČR a jejich právní úprava v období ekonomické krize	39
5.1 Úvod	39
5.2 Vymezení daňové soustavy ČR	39
5.3 Daňové reformy a novelizace daňověprávních předpisů v jednadvacátém století	40
5.4 Reforma daňového řízení	44
5.5 Závěr	45
5.6 Literatura	45

6. Neodvedení daně jako trestný čin.	47
6.1 Daňové trestné činy v trestním zákoníku	47
6.2 Neodvedení daně jako trestný čin podle zákona č. 140/1961 Sb.	47
6.3 Současná právní úprava trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby	49
6.4 Zvláštní ustanovení o účinné lítosti	50
6.5 Neodvedení daně jako trestný čin ve Slovenské republice.	51
6.6 Literatura	52
7. Úprava ochrany mlčenlivosti poradce podle daňového řádu	53
8. Hospodářská kriminalita v novém trestním zákoníku	58
8.1 Téma	58
8.2 Literatura	60
9. Trestněprávní souvislosti oddlužení a insolvence	62
10. Nekalá soutěž a trestněprávní odpovědnost v rumunském právu	70
10.1 Obecné úvahy.	70
10.2 Vývoj vnitřních právních předpisů	70
10.3 Právní pohled na soutěž.	71
10.4 Trestný čin nekalé soutěže, definice a trest dle čl. 5 zákona č.11/1991	71
10.4.1 Právní kvalifikace trestného činu.	71
10.4.2 Objekt trestného činu	72
10.4.3 Subjekt trestného činu	72
10.4.4 Konstitutivní obsah.	72
10.4.5 Subjektivní stránka.	74
10.4.6 Sankce a procesní otázky	74
10.5 Závěr	75
10.6 Literatura	75
11. Úvaha o potřebě kriminalizovat daňové úniky. Legislativní opatření pro boj s nimi.	76
11.1 Základní právní úprava proti daňovým únikům v Rumunsku.	76
11.2 Aplikační problémy vyplývající z ustanovení zákona č. 241/2005	78
11.3 Účetní chyba - může dojít k záměně s daňovým únikem.	80
11.4 Závěr	80
11.5 Literatura	80
12. Právo a metody přímého marketingu	82
12.1 Rozesílání emailových zpráv zákazníkům - spamy	82
12.2 Doručování písemných nabídek prostřednictvím pošty	88
12.3 Telemarketing.	89
12.4 Závěr	90
12.5 Literatura	90
13. Podnikání na základě franchisingové smlouvy.	91
13.1 Téma	91
13.2 Literatura	94

14. K některým otázkám smlouvy o úvěru	95
14.1 Smlouva o úvěru jako nástroj ekonomické politiky	95
14.2 Pojem a předmět smlouvy o úvěru	95
14.3 Právní povaha a základní znaky úvěrové smlouvy	100
14.4 Závěr	102
14.5 Literatura	102
15. Význam odborné způsobilosti pojišťovacích zprostředkovatelů.....	103
15.1 Úvod	103
15.2 Kategorie pojišťovacích zprostředkovatelů a požadovaný stupeň odborné způsobilosti	103
15.3 Odborná způsobilost pojišťovacích zprostředkovatelů.....	107
15.4 Následné studium pojišťovacích zprostředkovatelů	108
15.5 Závěr	109
15.6 Literatura	109
16. Ochrana zaměstnance při platební neschopnosti zaměstnavatele.....	110
16.1 Úvod	110
16.2 Vymezení základních pojmů	110
16.3 Závěr	112
16.4 Literatura:.....	113
17. Postavení zaměstnance při insolvenční neschopnosti zaměstnavatele v historii i současnosti.....	114
17.1 Etymologie slova konkurs a historie konkursního řízení	114
17.2 Právo na přednostní uspokojení pohledávky v římském právu - privilegium exigendi	114
17.3 Ochrana nevyplacené mzdy námezdních dělníků	115
17.4 Současné způsoby ochrany zaměstnance	116
17.5 Závěr	118
17.6 Literatura	118
18. K nálezu pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/10 z 1.7.2010	120
18.1 Úvod	120
18.2 Skutkový stav	120
18.3 Právní názor stěžovatelů	121
18.4 Hodnocení Ústavního soudu – postavení insolvenčního správce	122
18.5 Hodnocení Ústavního soudu – k ustanovení § 192 odst. 1 InsZ	123
18.6 K nálezu zaujali tři soudci odlišná stanoviska.....	126
18.6.1 Odlišné stanovisko Vladimíra Kůrky	126
18.6.2 Odlišné stanovisko Jiřího Nykodýma.....	127
18.6.3 Odlišné stanovisko Miloslava Výborného	128
18.7 Závěr	128
18.8 Literatura	128
19. Zajištění rovnosti stran v procesně právních vztazích	129
19.1 Materiál a metody.....	129
19.2 Diskuse	129
19.3 Závěr	131
19.4 Literatura	131

20. Teorie a praxe ekonomiky elektronických komunikací.....	132
20.1 Teorie	132
20.1.1 E-mail	132
20.1.2 Elektronický podpis	133
20.1.3 Formulářové podání	134
20.1.4 Datové schránky	135
20.2 Praxe	135
20.2.1 E-mail	136
20.2.2 Elektronický podpis	137
20.2.3 Formulářová podání	138
20.2.4 Datové schránky	139
20.3 Závěr	141
21. Ekonomika a právo – jak dál ve vzájemném vztahu?.....	142
21.1 Téma	142
21.2 Literatura	145
Summary	146
Literatura	147

Úvod

Každodenním tématem, se kterým se katedra práva Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava potýká, je prolínání ekonomiky a práva, a to jak z praktického hlediska, tak z hlediska akademického a didaktického. Proto na její půdě vznikl záměr vydat monografii, ve které by se mohla řada nejen českých odborníků na toto téma z pohledu jejich odbornosti vyjádřit.

Autorský tým podrobně analyzoval vybrané problémy na rozhraní právních a ekonomických věd, se kterými se ve své profesi potýká, dedukoval dílčí závěry, ze kterých abstrahoval závěry obecné. V některých partiích bylo třeba komparovat právní úpravu různých států nebo historickou úpravu s úpravou současnou. K syntéze některých závěrů, kde chybí výslovná právní úprava bylo nutno užít analogii s úpravou nejbližší.

Tématicky monografie svůj výklad zahajuje ekonomicko právní problematikou s mezinárodními (resp. evropskými) prvky, pokračuje ekonomickou problematikou evropské i české úpravy nehmotných statků, přes daňovou problematiku a její trestněprávní souvislosti, až k trestním souvislostem podnikání, zejména hospodářské kriminality, nekalé soutěži a insolvence. Dále se zabývá některými specifickými problémy podnikání na rozhraní ekonomiky a práva, jako marketingem a franšízou, úvěry a pojištěním a insolvenčí zaměstnavatelů. Téma je uzavřeno teoretickými zobecňujícími úvahami.

Tato publikace je tedy jakýmsi průřezem různých pohledů odborníků na různé obory, ve kterých se ekonomika a právo silně prolínají. Jistě nemůže postihnout veškeré aspekty tohoto tématu, ale ukazuje jej z mnohdy netušených úhlů. Každý čtenář, který ve své praxi, či vědecké nebo pedagogické činnosti pracuje jak s ekonomikou, tak právem, zde může nalézt nová řešení otázek týkajících se prolínání těchto oborů přinesená autorem zabývajícím se jinými tématy.

A právě to je cílem této publikace. Inspirovat všechny, kteří se zabývají ekonomikou i právem. Ukázat, že přestože každá kapitola je jiným pohledem na interakci ekonomie a práva, závěry kterékoli z nich lze použít pro práci také v jiné oblasti.

Věřím, že cíl autorský kolektiv splnil a tato publikace vyvolá další zájem o mezioborovou spolupráci, ze které mohou vzejít další hodnotné výsledky.

1. Exekuční imunita státu v globalizovaném prostředí mezinárodního hospodářského styku a mezinárodní právní praxe

1.1 Předmět kapitoly

Akcelerace hospodářské (obchodní) výměny, finančních toků a dalších faktorů ovlivňujících světovou ekonomiku a především jejich globalizace se neobejde bez státních zásahů do této oblasti. Jsou to právě státy, veřejnoprávní subjekty a subjekty jinak spojené se státem a uskupeními států, které na sebe berou působnosti v oblasti podpory hospodářství a hospodářského rozvoje. Uzavírání soukromoprávních smluv s veřejnoprávními subjekty,¹ včetně států a jiných subjektů, které jsou pověřeny výkonem některých dílčích pravomocí a úkolů států, se stalo zcela běžným fenoménem. Je tedy jen logické, že rovněž uplatňování nároků vůči těmto subjektům jako jev, který byl ještě v závěru 19. století něčím téměř neznámým, je něco, s čím se setkává mezinárodní, ale též tuzemská praxe (tj. i v národním prostředí) poměrně běžně. Vyřizování sporů (žalob) ve sporném rozhodčím řízení se stalo dokonce významnou součástí aktivit renomovaných mezinárodních [stálých] rozhodčích soudů. Ochranu *soukromoprávních investorů* podnikajících na území cizích států proti protiprávním zásahům diskriminačního typu, vyvlastnění a jiným mocenským *atakům* těchto suverénů, tzv. *hostitelských států*, zajišťoval až do konce 50. let institut tzv. *diplomatické ochrany*. Ten je ostatně součástí mezinárodněprávní praxe dosud; uplatňuje se však v podstatně menší míře, než je tomu nyní. Podstatou tohoto institutu (na tomto místě záměrně ve velmi zjednodušeném podání) bylo a je *převzetí nároků*, které má občan určitého státu nebo právnická osoba se sídlem na území jednoho státu proti státu jinému (obvykle z důvodu protiprávního jednání takového *jiného* suveréna) jeho vlastním státem (státem státního občanství, *domicilu*, resp. *státu sídla* – státu tzv. *osobního statusu*). Ten pak vůči jinému suverénovi uplatňuje předmětné nároky tak, jako by se jednalo o nároky jeho vlastní.² Důvodem tohoto postupu je široce aplikovaný princip mezinárodního práva, podle něhož nemůže soukromoprávní subjekt žalovat (*uplatňovat nároky pomocí mechanismů veřejné moci*)³ cizí stát. Tento institut, který je poměrně univerzálně použitelný, byl však postupem doby nahrazen jinými instituty. Jde především o možnosti poskytované na základě mezinárodních smluv, jimiž se otevírá soukromoprávním subjektům cesta k uplatnění jejich nároků z určitého protiprávního jednání přímo vůči cizímu státu. Zřejmě nejznámějším institutem v tomto směru jsou žaloby investorů proti tzv. *hostitelským státům*, spočívající na některé z mnohostranných [mezinárodních] smluv, podstatně častěji však na dvoustranných smlouvách o podpoře a vzájemné ochraně investic. Ty se uzavírají od konce 50. let minulého století a v současnosti jich mezi státy světa existuje na 3.000 tisíc. Kromě toho existuje velké množství jiných smluv, které z větší nebo menší části upravují rovněž materii mezinárodní ochrany přímých zahraničních investic (smlouvy o obchodní spolupráci, smlouvy o zamezení

¹ Srov. *Růžička, K.* K některým voprosam diagonalnych dogovorov. Studie z mezinárodního práva, 1990, rč. 23, s. 169-194.

² Srov. též například *Rozehnalová, N. et Týč, V.* Vnější obchodní vztahy Evropské unie. Řada: Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 299, Brno: Masarykova univerzita, 2006, a to na různých místech této publikace. Srov. též třeba *Rozehnalová, N., Sřevec, K., Sehnálek, D. et Valdhans, J.* Mezinárodní obchodní transakce, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, rovněž na různých místech a v různých souvislostech.

³ Srov. například *Klíma, K.* Organizace států. In: Státověda, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 187-198 či *Klíma, K.* Teorie veřejné moci (vládnutí), Plzeň, 2006, *Klíma, K.* Procesní základ činnosti státu. Státověda, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 199-211 aj.

dvojího zdanění a pod.).⁴ Základem pravomoci určitého [většinou mezinárodního] fóra k rozhodování sporu soukromoprávního subjektu proti cizímu státu však může být i dohoda mezi takovými subjekty. Jde o případy, kdy stát poskytuje určitá práva, resp. vstupuje do závazkových vztahů se zcela konkrétním investorem, podnikatelem z jiné země.⁵ Řešení tzv. investičních sporů, které jsou doménou zejména mezinárodního práva (veřejného), je oblastí specifickou. Téměř v každém takovém sporu je *jádr* problému právě vyřešení otázky *pravomoci* konkrétního fóra pověřeného rozhodnutím předmětného sporu. Jde o vyřešení vysoce citlivé otázky *jurisdikční pravomoci*. Ani úspěch soukromoprávního žalobce v řízení před některým *mezinárodním fórem* proti cizímu státu však ještě nemusí automaticky znamenat, že se tento *úspěšný* žalobce reálně svých práv domůže. Po nalézacím řízení v případech, kdy stát dobrovolně nesplní svůj závazek, totiž nastupuje fáze uznání a výkonu takového *mezinárodního* rozhodnutí. I zde nastupuje nejprve vyřešení problému *imunity*.⁶ Nikoliv však *jurisdikční*,⁷ nýbrž tzv. *exekuční immunity*. Jde totiž o dva naprosto samostatné instituty (imunita *jurisdikční* a imunita *exekuční*),⁸ které velmi často v řadě zjednodušených podání splývají a někdy ani dostatečně informovaná část praxe pohybující se v mezinárodním prostředí si tyto dva rozdíly neuvědomuje.

Zatímco problematika *jurisdikční immunity* je v literatuře a ostatně i v dostupné judikatuře vcelku rozsáhle pojednána, *exekuční imunita* se *ukrývá* často na okraji zájmu *právního a ekonomického bádání*. Právě tato oblast je předmětem této kapitoly. Kapitola rozebírá především praxi a úpravu Úmluvy ICSID,⁹ jakož i národní úpravu.

1.2 Imunita státu vůči exekuci

1.2.1 Úvod

Při řešení otázek spojených s imunitou státu vnitrostátní soudy obvykle rozlišují mezi imunitou státu vůči pravomoci (cizozemského soudu, resp. fóra v nejširším smyslu) a exekuční imunitou státu (také označovanou jako imunita vůči opatřením spojeným s výkonem rozhodnutí). Imunitu vůči pravomoci (tzv. *jurisdikční imunitu*) lze definovat jako **omezení ve výkonu nalézací a rozhodovací pravomoci nad cizím státem**. Exekuční imunita brání vnitrostátnímu soudu některého státu sudiště v přijetí donucovacích opatření proti státu

⁴ Srov. například *Bělohlávek, A.* Ochrana přímých zahraničních investic v Evropské unii, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1-9; *Zahn, J.* The Spread of BITs and their Changing Face. Session Outlines. 50 Years of Bilateral Investment Treaties Conference 2009, Frankfurt a.M. 1.-3. prosince 2009, GFA – Gesellschaft zur Foerderung von Auslandsinvestitionen e.V., s. 9; *Bělohlávek, A.* Mezinárodněprávní ochrana přímých zahraničních investic a komunitární (unijní) právo. Právník, 2010, rč. 149, č. 9; *Reinisch, A. et Knahr, Chr.* (eds.) Aktuelle Probleme und Entwicklungen im Internationalen Investitionsrecht. Stuttgart: Boorbert Verlag, 2008 aj.

⁵ Srov. například též *Sekanina, O.* Salini test a posuzování existence investice v arbitrážích vedených podle rozhodčích pravidel Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID). Jurisprudence, 2008, rč. 17, č. 7, s. 10-18; *Chovancová, K.* International Arbitration of Investment Disputes: Introduction and Basic Characteristics. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009..

⁶ Obecně velmi dobře pojednáno například in: *Scheu, Harald, C.* Úvod do mezinárodního práva veřejného, Praha: Auditorium, 2010, kapitola 6.5.2.

⁷ K *jurisdikčním imunitám* podrobně viz například *Caban, P.* Jurisdikční imunity států. Řada - Prameny a nové proudy právní vědy č. 38, Praha / Beroun: Univerzita Karlova, Právnícká fakulta / IFEC, 2006 aj.

⁸ *Balaš, V., Pauknerová, M. et Zemánek, J.* Jurisdikční imunita státu v mezinárodním právu. Právník, 1988, č. 5, s. 451 a násl.

⁹ Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z 18. března 1965. ČSFR Úmluvu ICSID podepsala 12. května 1991 a pro ČSFR vstoupila v platnost 8. dubna 1992; publikována pod č. 420/1992 Sb. Srov. například *Kostka, V.* Washingtonská úmluva o řešení investičních sporů mezi státy a příslušníky z druhých států z 18.3.1965. AUC – I, 1991, č. 1, s. 3-18 aj.

cizímu, resp. proti jeho majetku a/ nebo jeho jiným zájmům, které mohou být dotčeny výkonem rozhodnutí v nejširším smyslu.¹⁰

V souvislosti s řešením investičních sporů nevzniká otázka tzv. jurisdikční imunity ani v kontextu Úmluvy ICSID, ani v případech, je-li investiční spor řešen na základě některé smlouvy o vzájemné podpoře a ochraně investic.¹¹ Předmětem zájmu proto bude imunita exekucí.

Otázka exekuční imunity vzniká pouze v případě, že úspěšná strana podnikne na území smluvního státu konkrétní opatření za účelem provedení výkonu peněžitých (případně výjimečně i jiných) závazků uložených rozhodčím nálezem vydaným v investičních sporech.¹²

1.2.2 Článek 55 Úmluvy ICSID

Článek 55 Úmluvy ICSID upravuje exekuční imunitu takto:

Ustanovení článku 54 nebude vykládáno jako vyloučení práva platného v kterémkoliv smluvním státě vztahujícího se k imunitě tohoto státu nebo jako vyloučení kteréhokoliv cizího státu z výkonu rozhodnutí.

Článek 55 Úmluvy ICSID odkazuje na čl. 54 odst. 3 [Úmluvy ICSID], který uvádí, že výkon rozhodčího nálezu se řídí právem státu, v němž se oprávněná osoba exekuce domáhá. Takto určené rozhodné právo se použije včetně předpisů o veřejnoprávních exekučních imunitách. V souladu s čl. 54 odst. 1 Úmluvy ICSID se pravidla týkající se imunity státu použijí na výkon rozhodčího nálezu stejným způsobem, jakým by tato platila a použila se pro výkon rozhodnutí vnitrostátního soudu. Článek 55 Úmluvy ICSID však neposkytuje státu imunitu, jak se takový výklad někdy ve zjednodušené podobě objevuje, nýbrž pouze odkazuje na právo rozhodné v místě, v němž se oprávněný exekuce domáhá.

Článek 55 Úmluvy ICSID nekonzervuje pravidla týkající se imunity státu k určitému časovému okamžiku, nýbrž odkazuje na pravidla upravující exekuční imunitu tak, jak se tato v průběhu času vyvíjí,¹³ a použitelnost konkrétního předpisu se řídí rovněž vnitrostátními pravidly ve smyslu *ratione temporis*.¹⁴

¹⁰ Srov. například též Týč, V. Aplikace mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu. Právník, 1993, č. 4, s. 334 a násl.

¹¹ Schreuer, Chr. The ICSID Convention: a Commentary. Cambridge, 2001; komentář k čl. 55, marg. (5), v orientačním překladu, cit. „Pravomoc soudu se řídí článkem 25 Úmluvy a je určována rozhodčím soudem na základě čl. 41 [též Úmluvy]. Vnitrostátní soudy nehrají při určování pravomoci soudu žádnou roli.“

¹² Růžička, K. Mezinárodní obchodní arbitráž. Praha: Prospektrum, 1997.

¹³ Amerasinghe, C., F. ICSID and Development through the Multinational Corporation. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1976, rč. 9, s. 793 a násl., zde s. 814. Viz také obecně UNCTAD. UNCTAD Module 2.9, Binding Force and Enforcement. 2003, s. 7-16 a 17-26; v elektronické verzi dostupné sub <http://www.unctad.org> [poslední návštěva 2. října 2010], zde, s. 17-26.

¹⁴ Srov. Bělohávek, A. et Černý, F. Právo použitelné pro řešení tzv. investičních sporů v mezinárodním rozhodčím řízení. Právník, 2009, rč. 148, č. 4, s. 389 a násl., ale také z jiného pohledu třeba Kapitán, Z. Má vždy metoda přímá přednost před metodou kolizní? Vztah kolizního práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. Praha: Univerzita Karlova 2008, Kněžínek, J. et Mlsna, P. Mezinárodní smlouvy v českém právu. Teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlášení a aplikace. Praha: Linde, 2009 aj.

Majetek cizích států se nejčastěji nachází v hlavních střediscích obchodu. Proto jsou návrhy na vynucení peněžitých pohledávek vůči státům uplatňovány obvykle v těchto zemích (v takových místech). Pro účely čl. 55 Úmluvy ICSID je však nejdůležitější [národní] právní úprava platná v těchto státech. Podle dikce posledně citovaného ustanovení se může stát, proti němuž se oprávněný domáhá výkonu rozhodčího nálezu¹⁵ u jeho vlastních soudů, totiž odvolávat rovněž na imunitu, která jej u jeho [vlastních] soudů chrání podle vnitrostátního práva.

Právem, kterým se řídí exekuce rozhodčích nálezů vydaných v řízeních u Střediska ICSID, je obvykle právo upravující [mj.] imunity státu vůči výkonu rozhodnutí vnitrostátních soudů.

Článek 54 Úmluvy ICSID stanoví, že splnění rozhodčích nálezů vydaných v řízení u Střediska ICSID se vynucuje stejně jako konečná (tedy pravomocná a vykonatelná) rozhodnutí vnitrostátních [národních, obecných] soudů. V některých zemích však příslušná úprava imunit nabízí státu možnost využití některých zvláštních pravidel upravujících výkon rozhodčích nálezů. V případě rozhodčích nálezů vydaných v řízení před Střediskem ICSID se použije právo platné pro imunitu vůči výkonu vnitrostátních rozhodnutí stejně jako rozhodčích nálezů. Aplikují se tedy oba prameny. Výkon rozhodčích nálezů (jak tuzemských tak vnitrostátních) je v ČR upraven zákonem č. 216/1994 Sb., ve znění pozdějších změn, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen RozŘ). Tuto úpravu je nutné považovat za úpravu speciálního typu (*lex specialis*) ve vztahu k obecné úpravě zakotvené zejména v zákoně č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších změn, v občanském soudním řádu (dále jen „OSŘ“), jakož i v exekučním řádu.

V otázkách výkonu rozhodčích nálezů závisí systém založený na Úmluvě ICSID na spolupráci vnitrostátních soudů nebo jiných orgánů.¹⁶ Vnitrostátní soudy nebo jiné orgány, které mají jinak povinnost poskytnout součinnost při výkonu rozhodčích nálezů vydaných v řízeních u Střediska ICSID, mohou tuto součinnost odmítnout právě z důvodu a s odvoláním na imunitu státu.

1.2.3 Česká republika

Přestože ČR podepsala a ratifikovala Úmluvu ICSID,¹⁷ a tím se *vzdala* imunity vůči jurisdikci rozhodčích senátů ustavených pro konkrétní spor v rámci Střediska ICSID,¹⁸ nevzdala se své exekuční imunity (nucenému výkonu) rozhodnutí v takových řízeních vydaných. Proto v případě, že se úspěšný investor pokusí vymoci rozhodčí nálezy vydané v řízení u Střediska ICSID na území ČR, má stát právo uplatnit námitku imunity státu a je oprávněn odvolávat se na případnou národní úpravu ohledně imunity státu – České republiky.

¹⁵ Ve většině případů se nároky investorů proti státům ve fázi exekuce opírají o rozhodnutí, která jsou vydaná v mezinárodním rozhodčím řízení vedeném o konkrétním investičním sporu. Je ovšem nutné zdůraznit, že takové rozhodčí řízení vykazuje řadu odlišností od tzv. *klasického* rozhodčího řízení ve sporech mezi výlučně soukromoprávními subjekty řešené v mezinárodním rozhodčím řízení. Pojednání o těchto rozdílech by však zásadně přesáhlo rámec tohoto příspěvku a není ani jeho účelem.

¹⁶ Srov. též třeba *Bělohávek, A. et Hótová, R.* Cenová regulace z pohledu tuzemské, komunitární a mezinárodní úpravy a ochrany investic. Ostrava: Sagit, 2008 (ohledně pravomoci orgánů cenové kontroly a pod.).

¹⁷ Úmluva ICSID vstoupila pro ČR v platnost 22. dubna 1993.

¹⁸ To znamená, že zahraniční investor, který splňuje předepsané podmínky, může jednostranně zahájit rozhodčí řízení u Střediska ICSID proti ČR v případě, že stát udělil souhlas ve smlouvě nebo ve dvoustranné smlouvě o podpoře a vzájemné ochraně investic.

V případě, že se úspěšný investor pokusí vymoci rozhodčí nález vydaný v řízení u Střediska ICSID proti ČR v jiném státě, třeba v USA nebo v Německu, může se český stát dovolávat pouze amerických nebo německých předpisů o imunitách státu, jsou-li takové k dispozici a lze-li jich na daný případ použít.

V praxi se proto úspěšní investoři obvykle pokoušejí vykonat rozhodčí nález v jiném státě, než je hostitelský stát jejich investice.¹⁹

1.2.4 Achillova pata Úmluvy ICSID

V mezinárodním právu soukromém je pojetí státu užší než v mezinárodním právu veřejném. To může při výkonu rozhodčích nálezů způsobovat určité problémy, pokud vnitrostátní [národní, obecné] soudy vykládají pojem státu příliš úzce.

Někteří autoři charakterizují právě čl. 55 Úmluvy ICSID týkající se imunity státu jako „*Achillovu patu Úmluvy. Jinak efektivní mechanismus rozhodčího řízení odkrývá své slabé místo v okamžiku, kdy dojde na samotný výkon peněžitých závazků uložených rozhodčím nálezem*[vydaným] *proti státu.*“²⁰

Těto relativní slabiny Úmluvy ICSID lze využít ku prospěchu smluvního státu, který je účastníkem rozhodčího řízení, a to buď ve fázi výkonu takového nálezu, nebo do jisté míry již v průběhu řízení před konkrétním rozhodčím senátem v rámci Střediska ICSID. Jakmile proto nastane vhodný okamžik, může stát vydat tento pomyslný Damoklův meč proto, aby investora přiměl k uzavření oboustranně uspokojivé dohody o narovnání.

1.2.5 Předpisy upravující imunitu státu

Od přijetí Úmluvy ICSID v roce 1965 došlo k několika významným změnám ohledně pravidel pro imunitu státu. Od sedmdesátých let přijímá totiž řada zemí, včetně USA,²¹ Spojeného království,²² Kanady²³ a Austrálie,²⁴ na národní úrovni předpisy obsahující pravidla o imunitě státu. Tuto problematiku upravují také mezinárodní smlouvy. Ukázalo se však, že *Evropská úmluva o imunitě státu* z roku 1972²⁵ nemá větší praktický význam. Komise pro mezinárodní právo schválila v roce 1991 koncepci tzv. Článků o soudních imunitách států a jejich majetku.²⁶

¹⁹ Schreuer, Chr. The ICSID Convention: a Commentary. Cambridge, 2001; článek 55, odst. 100 (*Je sporné, zda je pokus domáhat se nuceného výkonu rozhodčího nálezu u soudů hostitelského státu slibný. Není pravděpodobné, že stát, který odmítne splnit své povinnosti dle čl. 53 Úmluvy, tedy splnit povinnosti uložené rozhodčím nálezem ICSID, bude k takovému plnění přinucen svými vlastními soudy.*)

²⁰ Schreuer, Chr. The ICSID Convention: a Commentary. Cambridge, 2001; článek 55, odst. 8.

²¹ Zákon o imunitách cizích svrchovaných mocností (FSIA) 1976, 28 USC §§ 1330, 1602-1611, 15 ILM 1388 (1976), ve znění změn z roku 1988, 28 ILM 396 (1989) a v 1996/7, 36 ILM 759 (1997).

²² Zákon o imunitách státu (SIA) 1978, 17 ILM 1123 (1978).

²³ Zákon o imunitách státu z roku 1982, 21 (ILM) 798 (1982). Kanada doposud není stranou Úmluvy ICSID (podepsala ji 15. prosince 2006, doposud ji však neratifikovala).

²⁴ Zákon o imunitách cizích států z roku 1985, 25 ILM 715 (1986).

²⁵ European Treaty Series č. 74, 11 ILM 470 (1972).

²⁶ Dok. Generálního shromáždění A/46/405, YBILC 12 (1991-II/2), ILM, 1991, rč. 30, s. 1563 a násl..